

למידה משמעותית בשיעורי ההיסטוריה בכיתה ט'

שרה יונה, מורה להיסטוריה, ברנקו וייס מיתרים

בתהליך ההטמעה של הלמידה המשמעותית בכל הדיסציפלינות החלטתי ללמד את נושא "מלחמת העולם הראשונה" בדרך שונה מעט, שבה התלמידים ימצאו את מקורות המידע, יקראו ויזהו את המידע המתבקש כדי לענות על המשימה. כל משימה חייבה היכרות וקריאה של כלל החומר הבסיסי הקשור למלחמת העולם הראשונה. לא הוטלה על התלמידים כל מגבלה באשר לדרך שבה הם יעבירו את הידע לחבריהם.

בחרתי דווקא בנושא המלחמה היות שהוא נושא רחב ומקיף תחומים רבים השונים אלו מאלו. ההיקף והמגוון אפשרו לי לתת לכל קבוצת תלמידים לחקור היבט אחר של המלחמה. כך, בזמן יחסית קצר של שמונה שיעורים, "הספקנו" ללמוד ולהקיף את כל נושא המלחמה ולהתייחס בצורה מעמיקה גם לדילמות ולערכים שעולים ממנה. זאת בניגוד לדרך "הרגילה" של הלמידה, שבה ברוב המקרים לא הושם דגש מעמיק כל כך בתחום הערכי.

בחרתי בנושא מלחמת העולם הראשונה. לאחר מכן חשבתי על הדרך שבה התלמידים יחקרו וילמדו את הנושא בעצמם. חילקתי את הנושא לשישה תתי-נושאים: (1) הגורמים למלחמת העולם הראשונה ותוצאות המלחמה; (2) הנשים במלחמה; (3) היהודים בארץ ישראל בתקופת המלחמה; (4) מצעים טכנולוגיים; (5) ערכים שעולים מהמלחמה; (6) דילמות ערכיות שעולות מהמלחמה.

הכיתה חולקה לשש קבוצות. במקרה זה קבעתי אני מי יהיו חברי כל קבוצה, וזאת לבקשת תלמידי הכיתה. להפתעתי, רבים מהם העדיפו שאני אחליט על הרכבי הקבוצות. לטענתם, זה יהיה קל יותר עבורם. לאחר שחילקתי את הכיתה לקבוצות מגוונות מבחינת היכולות של התלמידים החלטתי איזה נושא לתת לכל קבוצה - לפי אופי התלמידים שבה. יש לציין כי בתחילה עלו מעט תהיות איזה נושא מעניין יותר, והייתה אף קבוצה שלאחר שבחנה מעט את הנושא - היהודים בארץ ישראל בתקופת מלחמת העולם הראשונה - חשבה כי הוא משעמם. אך בחלוף הזמן שמחתי לשמוע כי חברי הקבוצה שמחים על הבחירה בנושא ואף מגלים בו עניין רב. בנוסף, התלמידים הונחו בדרך לעבוד בקבוצה ולחלק תפקידים לכל אחד מהחברים.

הנה דוגמה:

מבינים בהוראה

קבוצה מס' 2

נושא: מלחמת העולם הראשונה

משימה: מלחמת העולם הראשונה עוררה התנגשות בין ערכים. הסבירו: מהו ערך? הציגו והסבירו שמונה ערכים (לפחות) העולים בעקבות המלחמה. אילו מבין הערכים שהצגתם מתנגשים זה בזה? הסבירו והדגימו.

הנחיות כלליות: בחרו ראש קבוצה - הסבר על תפקידיו ניתן בשיעור המקדים. חלקו תפקידים לכל חברי הקבוצה - ראש קבוצה, אחראי מקורות מידע, אחראי תקשוב, אחראי תיעוד, אחראי עמידה בלוח זמנים, אחראי עיצוב וכו'. עליכם להציג את המשימה בדרך מקורית ויצירתית - הפעלת תלמידי הכיתה, משחקים, מצגת וכו'. הציגו את תהליך חקר הנושא, כולל מקורות ביבליוגרפיים.

דרכי הערכה: הצגת התלקיט - תהליך (15 נק'); הצגת התוכן (45 נק'); יצירתיות (15 נק'); עבודת צוות (10 נק'); עמידה בלוח זמנים (5 נק'); משוב של תלמידי הכיתה (10 נק')

בכל שאלה או להתייעצות ניתן לפנות אליי

למידה פורה, בהצלחה רבה - שרה

את ההכנות ביצעו התלמידים במהלך שיעורי היסטוריה, ובפגישות קבוצתיות מחוץ לשעות הלימודים. לאחר ארבעה מפגשים של שיעורים כפולים קיימנו יום שכולו היסטוריה. במהלך חמש שעות כל קבוצה הציגה בפני הכיתה את הנושא הנלמד, הפעילה את התלמידים ולימדה אותם. הנושאים הוצגו בסדר כרונולוגי מתבקש: הצגת דילמות בפני הכיתה והפעלה של התלמידים להתמודדות עם הדילמות, או הפעלה של התלמידים בזיהוי ערכים וערכים מתנגשים העולים מהמלחמה, משחקים, מצגות ועוד.

לאחר שכל קבוצה הציגה נתנו כל תלמידי הכיתה משוב כללי ואישי על העבודה. המשוב הוכן מראש עבור התלמידים, וניתנו להם הנחיות למילוי.

בכיתה שררה אווירה של חגיגה היסטורית. כל קבוצה בחרה בעיצוב מיוחד, חבריה לבשו בגד בצבע מסוים, והציגה חפצים שונים המשקפים את הנושא שעסקו בו.

בחרתי להביא כאן את תגובותיהם של כמה מהתלמידים:

ק"כ

במטרה להתנסות בלמידה חווייתית ויצירתית הוחלט במסגרת שיעורי היסטוריה לערוך בכיתתנו יום שכולו מלחמת העולם הראשונה. הרעיון היה לחלק את הכיתה לקבוצות; כל קבוצה תקבל נושא ותעביר את החומר שלמדה לשאר הכיתה בדרכים מגוונות ויצירתיות. הקבוצה שלנו קיבלה את הנושא "הגורמים והתוצאות למלחמת העולם הראשונה".

החלטנו שאת הגורמים נעביר באמצעות מצגת בשפה פשוטה ככל האפשר, לצד הסברים. את התוצאות נציג בסרטון מיוחד ובו ריאיון עם אזרח מתקופת המלחמה שסבל מתוצאותיה. במהלך ההכנות לעבודה התחברנו לילדים חדשים שלא הכרנו, נהנינו מאוד ולמדנו המון. כשהגענו לכיתה ערכנו שולחן עם כיבוד, ועל ידו הצבנו קאפה והצגנו את הדברים העיקריים בעבודתנו. כשהצגנו מול התלמידים שלטנו כולנו בחומר, ענינו על שאלות, ובסופו של דבר קיבלנו משוב משאר הקבוצות.

אני חושבת שהרעיון של יום קצר שבו כל קבוצה מציגה נושא מסוים הוא רעיון מעולה, ואפשר ליישם אותו בכל המקצועות. העבודות מושקעות, כולם נהנים מההכנה ומהיום עצמו, ובסופו של דבר - לומדים המון.

ק"כ

מלחמת העולם הראשונה היא נושא ארוך, קשה ללמידה וקצת יבש. לכן שמחתי מאוד ששרה, המחנכת שלי, החליטה שנעבוד עליו בקבוצות. ככה נוכל ללמוד ביתר הרחבה על כל נושא ולעשות זאת בדרך יצירתית. גם העובדה שהיא קבעה את החלוקה לקבוצות תרמה לגיבוש הכיתה וליצירת חברויות חדשות. התוצרים הוצגו ביום שלם שנקבע להצגת העבודות. זה היה יום חווייתי, מלמד ומהנה יותר מכל שיעור היסטוריה רגיל. נהניתי מאוד בכל תהליכי העבודה: למלא את תפקידי כראש קבוצה, להיפגש לאחר שעות בית הספר, לעשות את העבודה ולהציג בפני הכיתה. אני מקווה מאוד שכך תהיה כל עבודה בקבוצות.

ק"כ

תמיד אהבתי את מקצוע ההיסטוריה. הוא עניין אותי וריתק אותי. אהבתי לדעת מה קרה בעבר ואיך זה משפיע על ימינו. אך כאשר הגיע המבחן נלחצתי והתקשיתי ללמוד את כל החומר, וזה קצת הרס לי את ההנאה שבלמידה. כאשר שרה העלתה את הרעיון ללמוד היסטוריה בדרך קצת שונה ויצירתית, שמחתי. ידעתי שאני הולכת לא רק ליהנות מהחומר הנלמד אלא גם מהדרך שבה הוא נלמד. התחלקנו לקבוצות שנקבעו מראש והתחלנו ללמוד על מלחמת העולם הראשונה.

כל קבוצה ניסתה בדרך הכי יצירתית וכיפית להעביר את החומר שלמדה לשאר התלמידים בכיתה. לבסוף, אני חושבת שעבודה זו תרמה לכיתתנו בפן החברתי - גיבוש הכיתה תוך כדי למידה ופגישות מחוץ לשעות בית הספר, וגם בפן הלימודי: הספקנו המון חומר לימודי על מלחמת העולם הראשונה. ובדרך של מבחן היינו מספיקים רק חצי מהחומר. העשרתי את הידע שלי וגם רכשתי לי כמה חברים חדשים.

ק"כ

שרה חילקה את הכיתה לקבוצות על פי תרומתם של התלמידים לנושא. אני השתייכתי לקבוצת ה"פמיניסטים". הנושא שקיבלנו היה: הנשים במלחמת העולם הראשונה. לאחר כמה מפגשים בבית ובכיתה כל קבוצה דאגה ללבוש ייחודי ולכיבוד. כך יצרנו "יום שכולו היסטוריה". ביום זה כל קבוצה הציגה את תוצריה והפעילה את הכיתה.

לפי דעתי העבודה תרמה לידיע האישי של כל תלמיד ותרמה מאוד לגיבוש הכיתה. נהניתי מאוד בתהליך הכנת העבודה ואשמח אם יהיו עוד עבודות בסגנון זה.

מבינים בהוראה

כמורה להיסטוריה המלמדת את הנושא מזה כמה שנים עברתי בשיעורים הללו חוויה מיוחדת. בתחילת הדרך גיליתי שהתלמידים אמנם נזקקו מעט לעזרתי בשאלות הבהרה, אך עם הזמן הם עבדו בקבוצות, וכל מה שעשיתי היה לעבור ביניהם, לשמוע על התהליך שהם עוברים ולברר אם יש להם שאלות. למעט קבוצה אחת שקיבלה ממני את חמשת השלבים לדיוני דילמה ללא כל הסבר נוסף, הם זיהו כמה דילמות וכתבו אותן, ולימדו את הכיתה מהם דיוני דילמה. אחרי כן הם הציגו לתלמידים דילמות שונות, והם היו צריכים לזהות אותן ולנהל שיח עליהן.

מרבית ההשקעה שלי בהוראה מן הסוג הזה היא בהכנה המוקדמת: בחירת הנושא, חלוקה לקבוצות, הנחיה כיצד עובדים בקבוצה, הכנת דף משימה עם הוראות ברורות לכל אחת מן הקבוצות והבהרת הציפיות שלי בסוף הלמידה. ערכתי שינוי במערכת כך שקיבצתי את שני שיעורי ההיסטוריה ליום אחד ברצף. השינוי היה חשוב לעבודה המשותפת של התלמידים, ואפשר לתלמידים להשתמש במחשבים של בית הספר ולעבוד במקביל על כמה מחשבים בכל קבוצה. בנוסף, בהצגת העבודות גם אני השכלתי, והתלמידים העשירו את ידיעותי בכמה תחומים. מבחינתי זה היה מרתק.

בכל אחד מן השיעורים חשתי בחוויית הלמידה בכיתה. כל תלמיד, ללא יוצא מן הכלל, היה פעיל בתחום הקרוב יותר ללבו: מחשבים, ציור, כתיבה, בניית משחקים ועוד. היה מרגש לראות ולשמוע כי מהשיעורים הללו לא נעדר שום תלמיד. כולם עשו מאמצים גדולים להגיע לשיעור היסטוריה, גם אם זה דרש מהם לוותר על נסיעה עם המשפחה או להגיע גם כשהם לא חשים בטוב.

כיום, בהמשך הלמידה ויצירת הקשרים ההיסטוריים וההבנה של מלחמת העולם השנייה, אני שמחה להיווכח בהבנה ובהיכרות הטובה עם נושא מלחמת העולם הראשונה. בהשוואה לתלמידים מכיתות אחרות, שבהן לימדתי את הנושא בדרך המקובלת, תלמידים אלה בקיאים בחומר לא פחות ואולי אף יותר מהאחרים, וחוויית הלמידה זכורה להם היטב. ■

מרבית ההשקעה שלי בהוראה מן הסוג הזה היא בהכנה המוקדמת: בחירת הנושא, חלוקה לקבוצות, הנחיה כיצד עובדים בקבוצה, הכנת דף משימה עם הוראות ברורות לכל אחת מן הקבוצות והבהרת הציפיות שלי בסוף הלמידה. ערכתי שינוי במערכת כך שקיבצתי את שני שיעורי ההיסטוריה ליום אחד ברצף. השינוי היה חשוב לעבודה המשותפת של התלמידים, ואפשר לתלמידים להשתמש במחשבים של בית הספר ולעבוד במקביל על כמה מחשבים בכל קבוצה.